

SÖKSCHAKTNING I IRSTA KYRKBY

Arkeologisk utredning etapp 2 inom Irsta kyrkby 7:2,
Västerås kommun, Västmanlands län, Västmanland

SVERKER HOLMQVIST

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3372

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Drönarfoto över undersökningsområdet. Notera Irsta kyrka i fonden.
Foto från norr. Spridningstillstånd från Lantmäteriet med ärendenummer LM2020/009369.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003
Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2020

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

SÖKSCHAKTNING I IRSTA KYRKBY

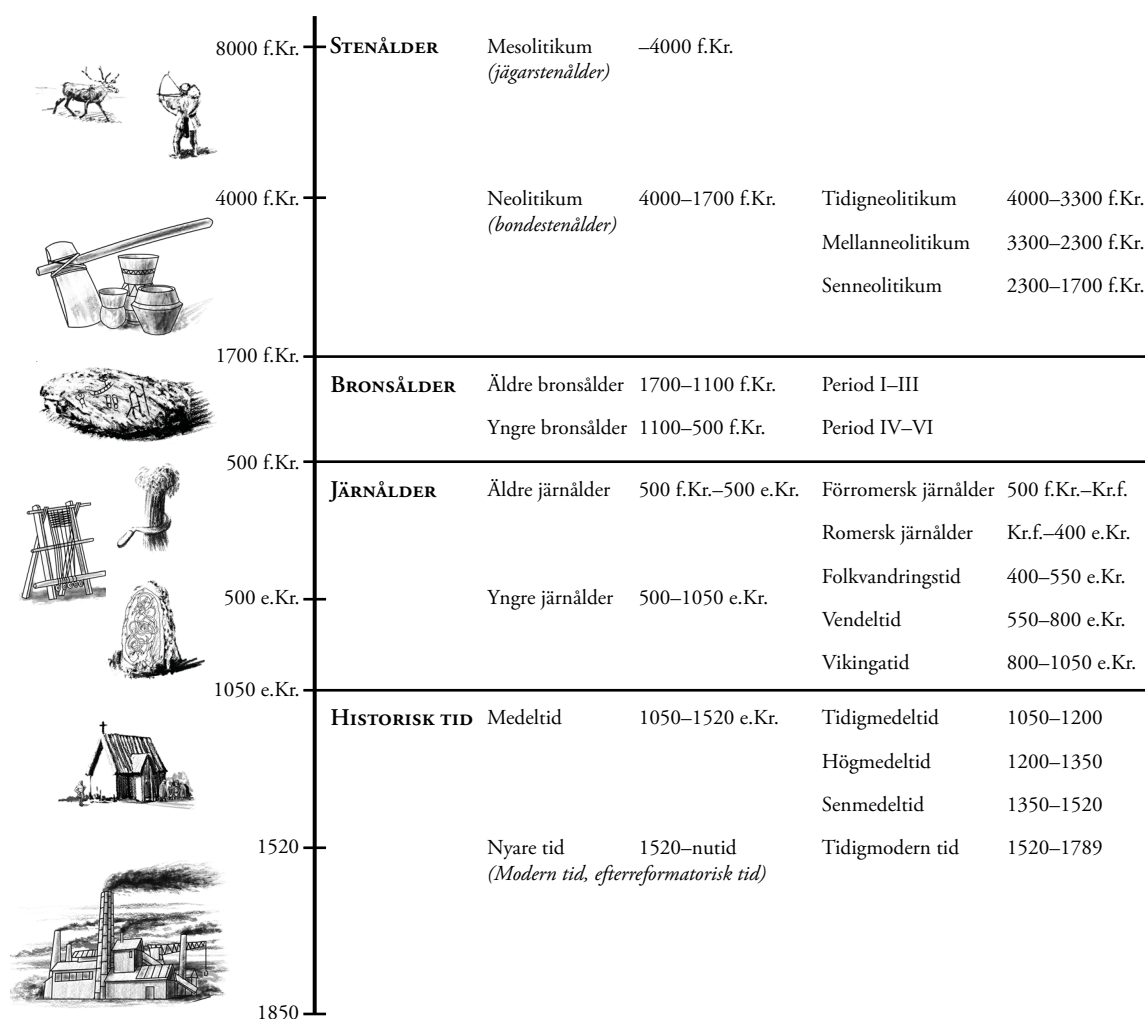
Arkeologisk utredning etapp 2 inom Irsta kyrkby 7:2,
Västerås kommun, Västmanlands län, Västmanland

SVERKER HOLMQVIST

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3372

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

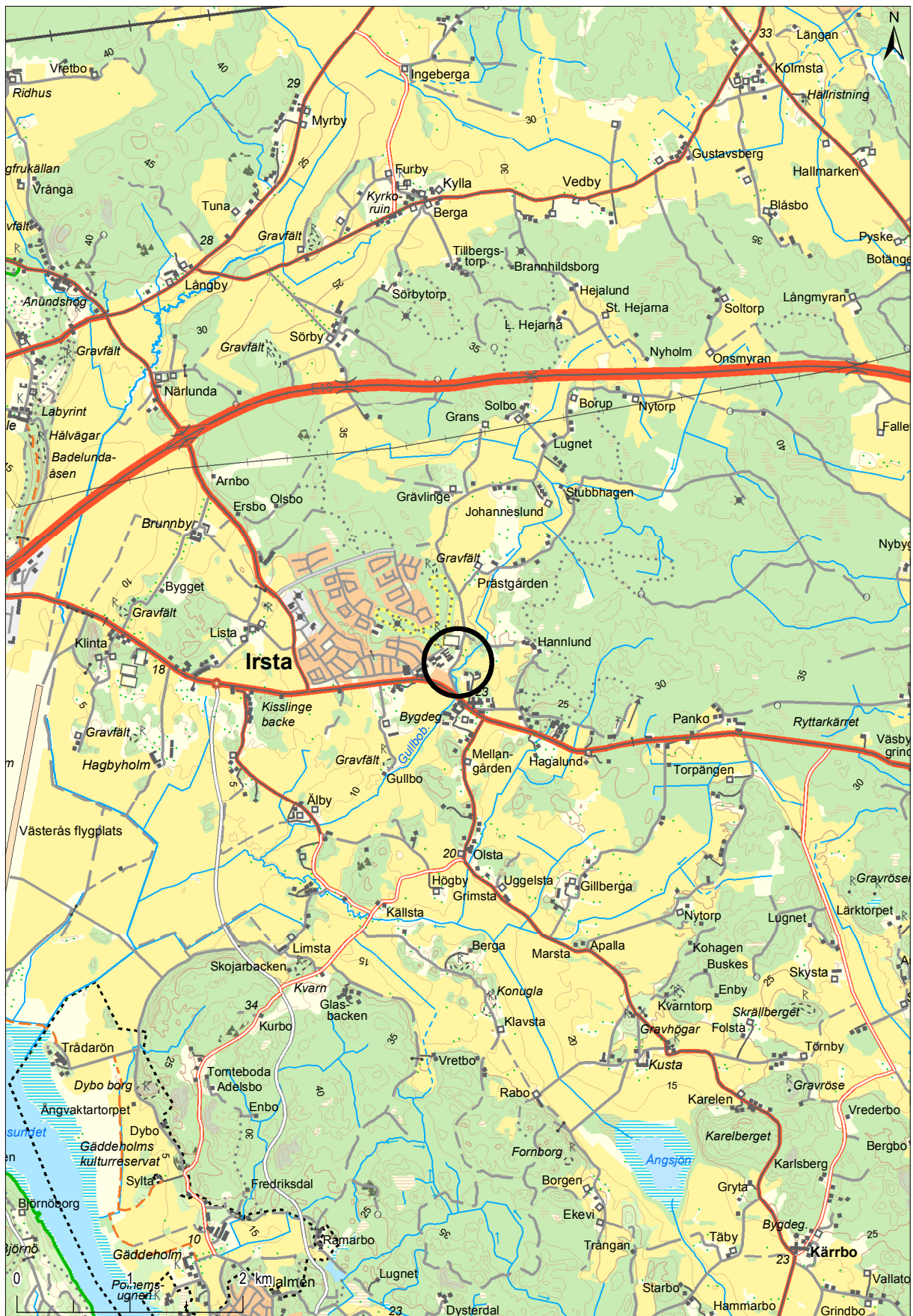
eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING OCH SYFTE.....	7
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ.....	8
GENOMFÖRANDE	9
TOLKNING OCH SAMMANFATTANDE DISKUSSION	10
REFERENSER	11
Historiska kartor.....	11
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	12
BILAGOR	13
Bilaga 1. Schakttabell.....	13

Figur 1. Platsen för utredningen i Irsta markerad på Terrängkartan, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

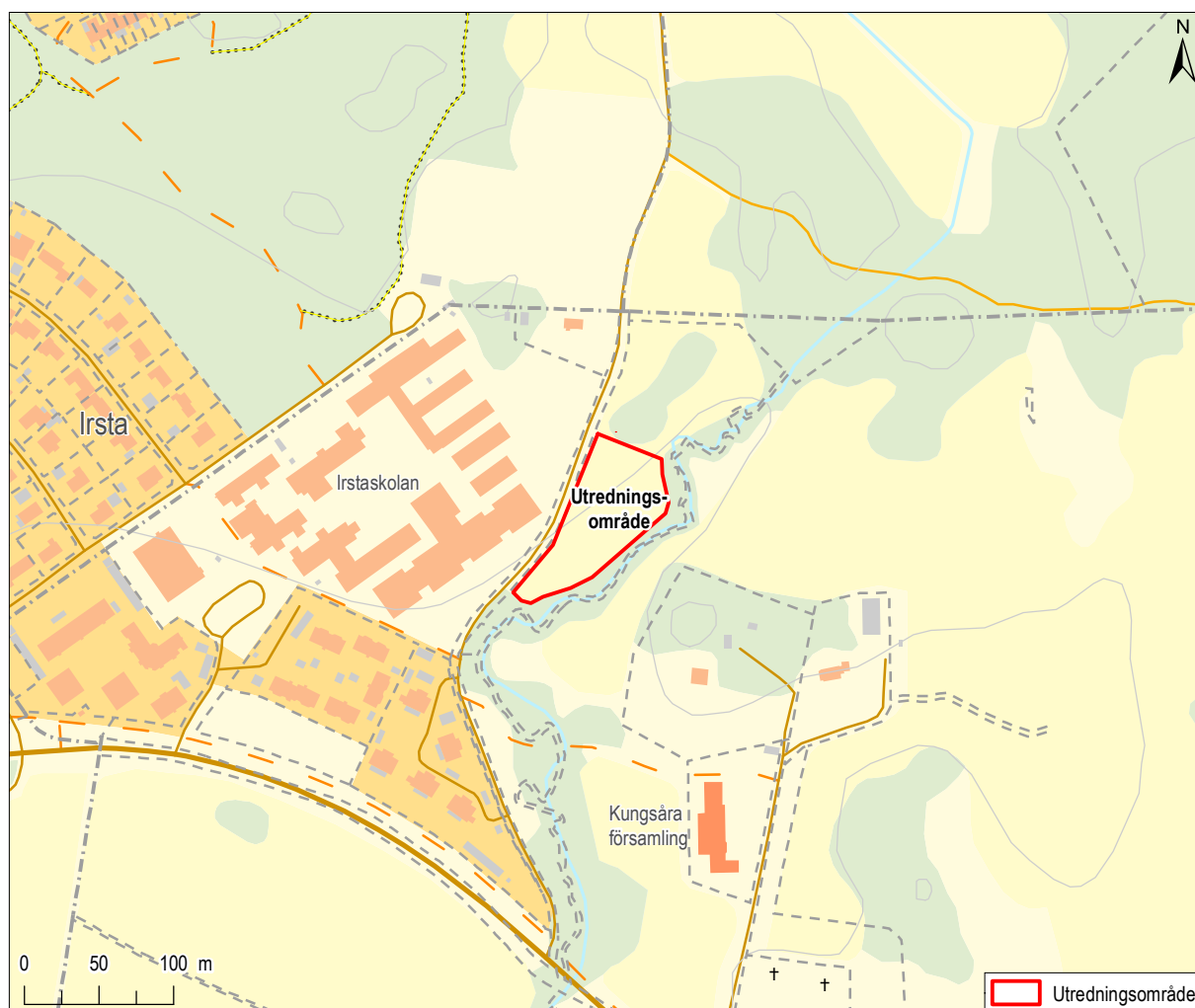
Arkeologikonsult genomförde i slutet av april 2020 en arkeologisk utredning i form av sökschaktning i ett område inom fastigheten Irsta kyrkby 7:2 (figur 1). Orsak till utredningen var Västerås stads planer

på att anlägga en vändslinga för skolbusstrafiken sydost om Irsta nya skola. I de tretton sökschakt som grävdes inom utredningsområdet framkom inga arkeologiska lämningar eller fornyfynd.

INLEDNING OCH SYFTE

Med anledning av Västerås stads planer på att bygga en vändslinga för skolbusstrafiken sydost om Irsta nya skola genomförde Arkeologikonsult efter beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län (Lst dnr 431-1389-2020) en arkeologisk utredning, etapp 2, inom det angivna utredningsområdet (figur 2). Storleken på utredningsområdet uppgick till cirka 5 300 m².

Syftet med utredningen var att ta reda på om fornlämningar som inte var synliga ovan markytan berördes av planerat arbetsföretag. Utredningen skulle preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet.

Figur 2. Utredningsområdet i Irsta markerat på Fastighetskartan, skala 1:5 000.

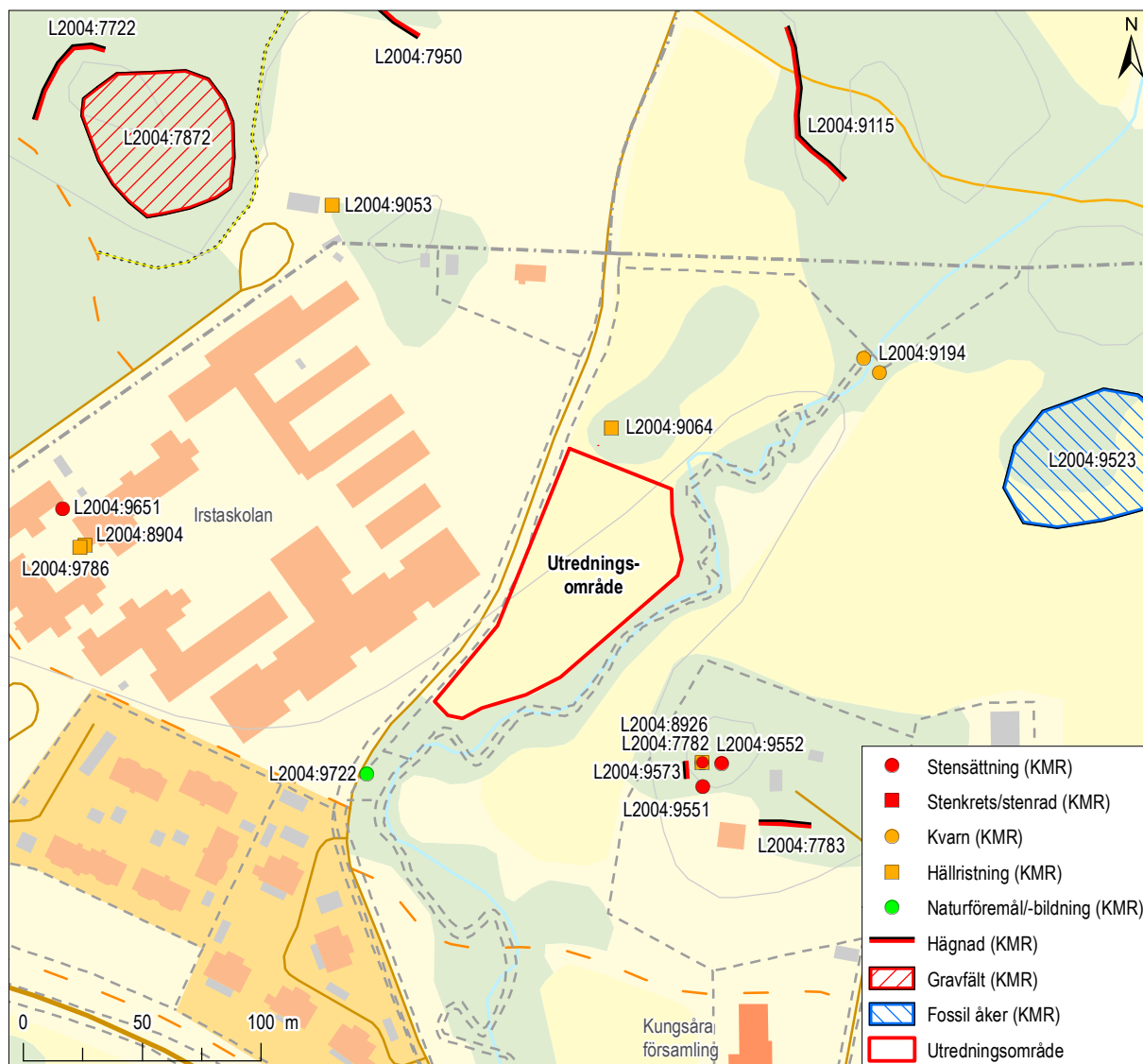
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

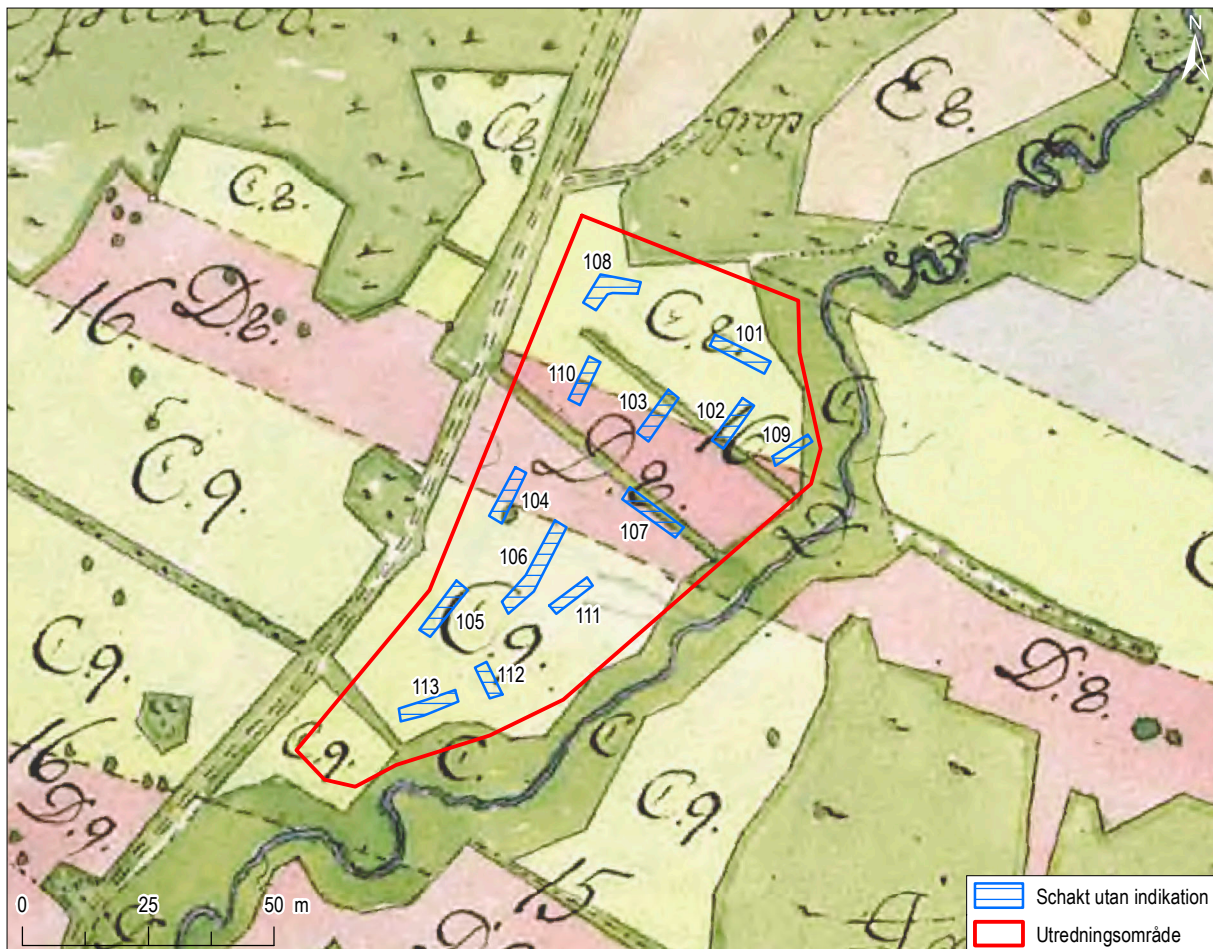
Utredningsområdet är beläget i Irsta kyrkby strax öster om Västerås och är ett kulturlandskap med fornlämningar och äldre bebyggelse. Ortnamnen antyder att området varit bebyggt under lång tid. Under bronsålder låg utredningsområdet på en halvö relativt havsnära. Tidsperioden finns representerad genom rösen och älvkvarnsförekomster, exempelvis ett stort block med älvkvarnar (L2004:9064) strax norr om utredningsområdet (figur 3). Från järnålder finns ett flertal fornlämningar såsom ett gravfält västerut (L2004:7872) och på andra sidan ån sydost om utredningsområdet ligger några stensätt-

ningar och stensträngar (L2004:9552, L2004:7782, L2004:9573 och L2004:9551).

Irsta socken nämns första gången 1292 och Irsta kyrkas äldsta delar härrör från 1200-talet. Området kring Irsta kyrka, som omfattas av Västerås kommuns program för kulturminnesvård, innefattar en samlad äldre bebyggelse från 1700- och 1800-talet.

Enligt historiska kartor har utredningsområdet varit åkermark sedan åtminstone slutet av 1700-talet (figur 4).

Figur 4. Historisk karta över storskiftet år 1779. Skala 1:1500.

GENOMFÖRANDE

Totalt grävdes 13 schakt inom utredningsområdet. Södra delen av utredningsområdet var initialt belamrat med containrar och byggnrustning vilket i viss mån påverkade var sökschakten senare kunde läggas. Ungefär 70 % av ytan var dessutom täckt av ett cirka 0,4 meter tjockt lager med makadam. Lös utrustning och byggmaterial flyttades på vår begäran runt av entreprenören PEAB för att sökschaktning skulle kunna utföras. En viss anpassning fick dock ske. I ett område med stora jordhögar kunde sökschakten läggas så att högarna inte behövde flyttas (figur 5). Ett antal större containrar fick på grund av sin otymplighet stå kvar. Hänsyn togs dessutom till en telekabel som låg nedgrävd diagonalt över området. Trots detta kunde schakten ändå läggas så att tillräcklig avsökningsfrekvens gott och väl uppnåddes.

Figur 5. Schakt mellan jordhögar. Notera schaktets vinklade anpassning. Foto från öster.

Det arkeologiska uppdraget var att undersöka 4–5% av utredningsområdet. Ett antal sökschakt med ungefärlig storlek mellan 10–12 meter i längd och 2–3 meter i bredd togs upp med grävmaskin (figur 6). När krossgruset avlägsnats framkom täckduk sedan grästovv och jord med en tjocklek av 0,1–0,15 meter. Ytan grävdes skiktvis tills opåverkad lera observerades i hela schaktet, vilket skedde vid cirka en meters djup.

Schaktet mättes då in och dokumenterades. I två, intill varandra liggande schakt (102 och 109), noterades rester av ett täckdike med tegelrör. Samtliga sökschakt lades så att de i möjligaste mån fördelades jämnt över ytan. Sammanlagt grävdes tretton sökschakt.

Inget av schakten innehöll material som indikerade fornlämning eller andra spår av forntida verksamhet.

Figur 6. Plan över schakten inom utredningsområdet. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1 500.

TOLKNING OCH SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Inga fornlämningar eller andra spår av forntida verksamhet påträffades under sökschaktningen. Mängden befintlig byggutrustning påverkade i slutändan inte

schaktningens frekvens eller utbredning. Området kan betraktas som tomt på fornlämningar.

REFERENSER

Historiska kartor

STORSKIFTE PÅ HEMÄGOR, 1779
Västmanlands län, Irsta socken
Kyrkobyn nr 1-5
Lantmäteristyrelsens arkiv, T22-19:3
Förrättningsman Per Billschier

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	3372
Länsstyrelsens diarienummer:	431-1389-2020
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2020-03-31
Företagare:	Västerås stad
Uppdragsnr i KMR:	202000570
Län:	Västmanland
Landskap:	Västmanland
Kommun:	Västerås
Socken:	Irsta
Fastighetsbeteckning:	Irsta kyrkby 7:2
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning etapp 2
Undersökningstid, fältarbete:	28–29 april 2020
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Projektledare:	Åsa Berger
Rapportansvarig:	Sverker Holmqvist
Fältpersonal:	Åsa Berger, Sverker Holmqvist
Planer och layout:	Ida Söderström
Kvalitetsgranskning:	Åsa Berger
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

Fornminnesregistret (FMIS) stängdes ner i början av 2019 och har ersatts av Kulturmiljöregistret (KMR). I denna rapport hänvisas till lämningsnumren i KMR i kartor och text.

BILAGA 1. SCHAKTTABELL

Schakt-nr	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning
101	Schakt utan indikation	12,0	2,7	0,5	Grästov 0,10–0,15 m. Därunder ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,5 m djup.
102	Schakt utan indikation	10,0	2,7	1,1	Makadam 0,40 m därunder täckduk och grästov 0,10–0,15 m. Sedan följde ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 1,1 m djup. I botten rest av täckdikesrör av tegel.
103	Schakt utan indikation	10,0	2,9	0,9	Makadam 0,40 m därunder täckduk och grästov 0,10–0,15 m. Sedan följde ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,9 m djup.
104	Schakt utan indikation	11,0	2,6	0,9	Makadam 0,40 m därunder täckduk och grästov 0,10–0,15 m. Sedan följde ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,9 m djup.
105	Schakt utan indikation	11,7	2,4	0,9	Makadam 0,35 m därunder täckduk och grästov 0,10–0,15 m. Sedan följde ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,9 m djup.
106	Schakt utan indikation	20,7	3,3	0,9	Makadam 0,40 m därunder täckduk och grästov 0,10–0,15 m. Sedan följde ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,9 m djup.
107	Schakt utan indikation	13,0	2,5	1,0	Makadam 0,40 m därunder täckduk och grästov 0,10–0,15 m. Sedan följde ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 1 m djup.
108	Schakt utan indikation	12,0	3,5	0,8	Makadam 0,40 m därunder täckduk och grästov 0,10–0,15 m. Sedan följde ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,8 m djup.
109	Schakt utan indikation	8,3	1,8	0,5	Grästov 0,10–0,15 m. Därunder ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,5 m djup. I botten rest av täckdikesrör av tegel.
110	Schakt utan indikation	9,3	2,4	0,9	Makadam 0,40 m därunder täckduk och grästov 0,10–0,15 m. Sedan följde ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,9 m djup.
111	Schakt utan indikation	9,5	2,4	0,9	Makadam 0,40 m därunder täckduk och grästov 0,10–0,15 m. Sedan följde ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,9 m djup.
112	Schakt utan indikation	7,0	2,8	0,9	Makadam 0,40 m därunder täckduk och grästov 0,10–0,15 m. Sedan följde ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,9 m djup.
113	Schakt utan indikation	12,0	2,7	0,6	Grästov 0,10–0,15 m. Därunder ljusbrun lera utan innehåll. Schackett grävdes ned till 0,6 m djup.

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3372